

*Мігай Н. В.,**магістр кафедри комунікативної лінгвістики та перекладу
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича**Камишова Т. М.,**кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри германської філології**Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького*

АНГЛОМОВНА ТЕРМІНОЛОГІЯ СФЕРИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ТА ЇЇ ЕПОНІМІЧНІ ОДИНИЦІ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню англomовної термінології інклюзивної освіти та її термінів-епонімів. У статті надається визначення понять «термін», «термін-епонім», «інклюзивна освіта», «термін сфери інклюзивної освіти», здійснюється загальна характеристика англomовної термінології сфери інклюзивної освіти. У статті також встановлюються причини появи епонімічних одиниць у вказаній термінології, з'ясовуються групи її найбільш численних одиниць, аналізуються їхні структурні, змістові та гендерні особливості.

Термін є засобом іменування фахового поняття певної галузі наукового знання чи професійної діяльності. Інклюзивна освіта є нині самостійною сферою науково-педагогічної діяльності, відносно новим напрямом спеціальної педагогіки, спрямованим на вирішення проблем освіти дітей з обмеженими можливостями. Фахові поняття вказаної сфери позначаються термінами.

Англomовна термінологія сфери інклюзивної освіти не є гомогенною. Це пояснюється особливостями й історією розвитку самої сфери інклюзивної освіти в англomовному світі. Її термінологія представлена вузькоспеціальними одиницями на позначення фахових понять сфери, базовими термінами, запозиченими із спеціальної педагогіки, термінами, запозиченими з медицини, психології, а також загальнонауковими термінами.

До складу визначеного шару термінологічної лексики англійської мови належать також епонімічні терміни. Ці терміни містять власні назви. Вони виконують функції конкретизації й індивідуалізації, а також функцію евфемізації в окремих професійних текстах. Групами найбільш численних термінів-епонімів в аналізованій термінології англійської мови є одиниці номінації синдромів хвороб дітей з обмеженими можливостями та їх тестуванням. Власні назви позначають у них прізвища науковців, які виявили або розробили їх. До складу епонімічних назв можуть входити також топоніми.

Терміни, що позначають синдроми хвороб дітей з обмеженими можливостями, є двокомпонентними. Власні назви використовується в них у препозиції до ключового слова із загальним значенням. Терміни на позначення видів тестування є багатоконпонентними одиницями з різноманітними логіко-синтаксичними зв'язками між компонентами. Більшість власних назв позначають у термінах вказаних груп осіб чоловічої статі.

Ключові слова: англійська мова, гендерні особливості, інклюзивна освіта, структура, тематична група, епонімічний термін.

Постановка проблеми. Роль освіти в житті людини важко переоцінити. Саме освіта та навчання сприяють повноцінному розвитку особистості, формуванню не тільки правильного уявлення про себе та навколишній світ, але й умінь і навичок, необхідних для подальшого життя та діяльності. Саме тому різні виміри, засоби та способи освіти та навчання стають предметом особливої уваги представників різних наук гуманітарного циклу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Звернення до вивчення предметної сфери інклюзивної освіти зумовлено причинами інтенсивного розвитку медично-педагогічної сфери, виникнення в ній нових термінів, необхідністю їх уточнення. Натепер інклюзивна освіта є прогресивним способом навчання дітей з особливими освітніми здібностями. Саме цей факт визначає актуальність вивчення її термінологічних одиниць, зокрема термінів-епонімів, які належать до них.

Цим фактом і зумовлена мета наукової розвідки, а її завдання полягають у визначенні понять «термін», «термін-епонім», «інклюзивна освіта», «термін сфери інклюзивної освіти», наданні загальної характеристики англomовної термінології сфери інклюзивної освіти та її складу, встановленні причин появи та функцій термінів-епонімів, а також їхньої ролі в англomовній професійній комунікації сфери інклюзивної освіти, з'ясуванні груп її найбільш поширених термінів-епонімів, а також їхніх структурних, змістових і гендерних особливостей.

Виклад основного матеріалу. У лінгвістиці та термінознавстві немає єдиного визначення поняття «термін» у зв'язку з різними поглядами науковців на його сутність [див.: 1, с. 7; 2, с. 12; 3, с. 28; 4, с. 4–5]. Значна кількість термінологів вказують на зв'язок терміна з фаховим поняттям, яке він позначає [5, с. 32; 6, с. 17; 7, с. 308]. Саме тому терміну надаються такі дефініції: «слово чи усталене словосполучення, що виражає спеціальне поняття науки, техніки або іншої галузі людської діяльності та має дефініцію, що розкриває ті ознаки цього поняття, які є релевантними для спеціальної галузі, якій належить це поняття» [5, с. 33], «лексична одиниця (слово чи словосполучення) спеціальної мови, яка використовується для точного найменування спеціальних понять» [6, с. 12] «слово або словосполучення, яке застосовується для логічно точного визначення спеціальних понять, встановлення їх змісту та відмінних ознак» [8, с. 21].

У сучасній медичній, психологічній, педагогічній термінології існують терміни, до складу яких входять власні назви

(імена). Такі терміни називаються епонімічними (від грецьк. *εponυμος* – той, що надає своє ім'я) [9, с. 45]. У лінгвістичній літературі ці одиниці іменуються епонімами [10, с. 25; 11, с. 82] або термінами-епонімами [5, с. 74; 9, с. 46].

В.М. Лейчик надає таке визначення термінам-епонімам: «терміни, елементами структури яких є власні назви, що або позначають авторів відповідних об'єктів, явищ, одиниць виміру, або присвоюються на честь відомих діячів науки та культури» [5, с. 75]. «Використання власної назви у складі терміна-епоніма зумовлено тим, що терміни-синоніми, які позначають певне фахове поняття, не завжди правильно відображають його сутність, а визначення поняття за допомогою описової конструкції не є зручним» [11, с. 21]. Терміни-епоніми є інтернаціональними і, як відзначає О.О. Брагіна, їх поява та творення «підтримує тенденцію мовної інтернаціоналізації, закріплює контакти між науковцями світу, спираючись водночас на національний країнознавчий фонд» [11, с. 22].

Поява термінів-епонімів зумовлена як позамовними, так і суто мовними чинниками. Ці терміни дозволяють не тільки «увічнити імена науковців, які відкрили, описали ту чи іншу хворобу, психологічне явище тощо, але й кваліфікувати їхню сутність, деталізувати, адекватно позначити їхнє значення саме за допомогою компонента епоніма» [9, с. 45]. Тому ці одиниці виконують функцію конкретизації й індивідуалізації.

Крім того, такі терміни сприяють ефемізації мовлення в деяких комунікативних ситуаціях і сферах (наприклад, у разі встановлення окремих діагнозів). У зв'язку із цим говорять про можливість виконання окремими із цих термінів функції ефемізації [10, с. 26]. Це стосується і сфери інклюзивної освіти.

Зазначимо, що інклюзивна освіта (від франц. *inclusive* – той, що включає в себе, лат. *include* – заключаю, включаю) є відносно новим напрямом спеціальної педагогіки, спрямованим на вирішення проблем освіти дітей з обмеженими можливостями [12, с. 55]. У процесі інклюзивної освіти велика увага приділяється не тільки підтримці вчителя в навчанні таких дітей, але й передусім взаємній підтримці школярів у формі спільної праці під час засвоєння матеріалу.

Прийнято вважати, що ідея інтегрованого навчання дітей із відхиленнями у фізичному та психічному розвитку (тобто ідея про спільне навчання зі звичайними дітьми) виникла в 60-ті рр. ХХ ст. [13, с. 50].

У процесі розвитку система освіти для дітей з обмеженими можливостями пройшла шлях від ізоляції до інклюзії. Історію освіти для цих дітей умовно поділяють на такі етапи та моделі навчання:

– початок – середина 60-х рр. ХХ ст. – «медична модель» освіти дітей з обмеженими можливостями, коли освіта таких дітей була ізолюваною;

– середина 60-х рр. – середина 80-х рр. ХХ ст. – «модель інтеграції», згідно з якою «особливі» діти повинні були перебувати та навчатися в оточенні звичайних однолітків;

– середина 1980-х рр. – дотепер – «модель повного включення», тобто коли діти з обмеженими можливостями не тільки навчаються та перебувають в оточенні звичайних однолітків, але й коли таких однолітків більше, ніж «особливих» дітей [14, с. 372–373].

Зазначимо, що у США, Канаді та Великобританії організація інклюзивної освіти є більш ефективною, ніж в інших країнах світу. Крім того, у зазначених країнах ведеться розроблення

та впровадження нормативних актів, що сприяють розширенню освітніх можливостей інвалідів [13, с. 54]. Усе це не може не впливати на розвиток англійської термінології інклюзивної освіти як особливого шару термінологічної лексики, утвореної одиницями медичної термінології та соціальної педагогіки. Саме тому термінологію інклюзивної освіти, зокрема англійську, можна вважати водночас і міждисциплінарною, і галузеву. До її складу входять:

– власні фахові терміни, що виникли саме в межах сфери інклюзивної освіти (наприклад, *tutoring support, inclusive schooling*);

– базові терміни, які є запозиченими з термінології, що становить фундамент цієї галузі знання (терміни спеціальної педагогіки – *special education teacher, sign language, early intervention strategies*);

– терміни із суміжних галузей (педагогіки – *teacher training, child-centered philology, pre-teaching specialized vocabulary*, медицини – *disablement, impairment, hard of hearing, physical and mental disabilities*, психології – *child-centered psychology, development psychology*);

– загальнонаукові терміни, що мають однакове значення в різних галузях знання, але їхнє значення уточнюється та набуває додаткових конотацій у конкретній галузі (*American sign language, individual education program (IEP Team), education for all-together*).

До складу аналізованого шару термінології англійської мови входять терміни-епоніми, які поряд з іншими термінологічними одиницями сфери інклюзивного навчання слугують засобами номінації її фахових понять. Найбільш поширеними групами цих термінів є одиниці на позначення синдромів хвороб дітей з обмеженими можливостями та їх тестуванням. Це зумовлено тим фактом, що такі тести та синдроми було названо на честь науковців, якими вони були розроблені та виявлені. Отже, наведемо приклади першої з виокремлених нами найбільш поширених груп термінів-епонімів сфери інклюзивної освіти з їх описом:

(1) *Down's syndrome (John Langdon Down, an English physician, 1866) is a genetic condition caused by the presence of an extra chromosome in a person's DNA* [15, с. 204];

(2) *Angelman syndrome (Dr. Harry Angelman, an English pediatrician, 1965) is a chromosomal (neuro-genetic) disorder caused by the absence of a gene. People with Angelman syndrome will have developmental delay, little or no speech, seizures, and walking and balance disorders* [15, с. 199];

(3) *Sotos syndrome (Professor Juan Sotos, an American pediatric endocrinologist, 1964) is a genetic disorder characterized by excessive physical growth during the first few years of a child's life* [15, с. 229];

(4) *Andersen syndrome (Dr. Dorothy Andersen, an American pathologist, 1938) is an inherited disease. It affects the lungs and digestive system by clogging them with thick, sticky mucus, which makes it hard to breathe and digest food* [15, с. 199];

(5) *Martin-Bell syndrome (R. Martin, J. Bell, American doctors, 1943) is the most common known cause of inherited learning disabilities* [15, с. 218];

(6) *Asperger's Syndrome (Hans Asperger, a Viennese psychiatrist, 1940) is a form of autism. People with Asperger syndrome may have difficulties in social relationships and communicating* [15, с. 201];

(7) *Tourette's syndrome (Dr. Georges Gilles de la Tourette, a pioneering French neurologist, 1885) is an inherited neurological*

(brain) condition that results in involuntary and uncontrollable sounds and movements [15, с. 232];

(8) *Apert syndrome* (Eugene Apert, a French physician, 1906) is a genetic disease in which the seams between the skull bones close earlier than normal during prenatal development, affecting the shape of the head and face [15, с. 200];

(9) *Turner syndrome* (Henry H. Turner, MD, an American pioneer endocrinologist, 1938) is a chromosomal condition caused by complete or partial absence of the second sex chromosome. Girls born with Turner syndrome typically have short stature and may have high palate, low-set ears, low hairline, webbed-neck, droopy eyes, broad chest, scoliosis, or flat feet [15, с. 234].

Як свідчать наведені приклади, за своєю структурою терміни-епоніми на позначення симптомів дитячих хвороб і розладів, які впливають на життя та навчання дітей, є здебільшого двокомпонентними одиницями: поряд із власною назвою до їхнього складу входить лексема *syndrome*, що має загальне значення. Вона є ключовим компонентом вказаного терміносполучення, а уточнення його значення відбувається саме за допомогою власної назви, що вживається у препозиції.

За своїми структурними характеристиками терміни-епоніми на позначення тестів та приладів для з'ясування наявності психічних і фізичних розладів у дітей з обмеженими можливостями є багатокомпонентними. Наведемо приклади таких одиниць з їх описом та подальшим коментарем щодо компонентного складу:

(10) *Kaufman assessment battery for children (K-ABC)* (Alan S. Kaufman and Nadeen L. Kaufman, 1983) is a clinical instrument for assessing cognitive development. Its construction incorporates several recent developments in both psychological theory and statistical methodology [15, с. 211];

(11) *Leiter international Performance scale* (Russel G. Leiter, psychologist, 1901) is a nonverbal test for measuring intelligence [15, с. 213];

(12) *Raven's progressive matrices* (John C. Raven, an English psychologist, 1936) are non-verbal multiple choice measures of the general intelligence, in each test item, the subject is asked to identify the missing element that completes a pattern [15, с. 226];

(13) *Goodenough-Harris drawing test* (Florence Goodenough, Dale B. Harris, an American psychologist) is a psychological projective personality or cognitive test used to evaluate children and adolescents for a variety of purposes [15, с. 207];

(14) *Goldman-Fristoe-Woodcock test* (1970) (Goldman, Fristoe, Woodcock, 1970) tests the ability to discriminate speech sounds against two different backgrounds: quiet and noise [15, с. 205].

(15) *Columbia mental maturity scale* (Columbia University, NY) an individually administered intelligence test used to assess the ability of young children to reason, or to think properly [15, с. 203].

Ключовим компонентом вказаних термінів виступають власні назви науковців, які розробили той чи інший тест чи засіб для тестування (прикл. 10–14), та власна назва, що, у свою чергу, входить до назви одного з університетів в Нью-Йорку (прикл. 15). Характерною рисою окремих із наведених термінів-епонімів є використання подвійної власної назви (прикл. 14), а також трьох власних назв (прикл. 15) на позначення науковців-винахідників. Залежними від власних назв і один від одного є всі інші компоненти термінів-епонімів, тобто їхні одиниці із загальним значенням.

Зазначимо, що більшість онімів, які використовуються в епонімічних термінах сфери інклюзивної освіти, є власними назвами на позначення осіб чоловічої статі (John Langdon Down – *Down syndrome*, Dr. Harry Angelman – *Angelman syndrome*, Professor Juan Sotos – *Sotos syndrome*, Dr. Georges Gilles de la Tourette – *Tourette's syndrome*, Dr. Herman Snellen – *Snellen vision screening*, Joseph M. Wepman – *Wepman auditory discrimination test*). Власні назви на позначення жіночих прізвищ усе ж таки наявні у вказаних термінах (Ellen V. Piers – *Piers-Harris Self Concept Scale*, Susan G. Jordan – *Jordan Left-Right Reversal Test*, Lauretta Bender – *Bender Visual-Motor Gestalt Test*).

Серед проаналізованих нами термінів наявні не тільки терміни-епоніми із власними назвами на позначення прізвищ кількох чоловіків (*Goldman – Fristoe-Woodcock Test – Jordan Goldman, Martin Fristoe, Michael Woodcock*), але також термін-епонім, який містить власні назви на позначення прізвищ двох осіб жіночої статі (*Goodenough-Harris Drawing Test*), що вказує на те, що винахідниками тесту були дві жінки (Florence Goodenough, Ellen V. Piers).

Терміни-епоніми сфери інклюзивної освіти є точними, стилістично нейтральними одиницями, значення яких зрозумілі її фахівцям. Такі характеристики сприяють широкому використанню цих одиниць у фаховій науковій і науково-популярній літературі.

Висновки. Отже, сфера інклюзивної освіти є особливою сферою соціальної педагогіки, спрямованою на вирішення проблем навчання дітей з обмеженими можливостями, їхню цілковиту інтеграцію в загальноосвітній процес. Фахові поняття вказаної сфери позначаються термінологічними одиницями. Натепер можна говорити про наявність англійської термінології та формування англійської терміносистеми сфери інклюзивної освіти, до якої входять не тільки суто фахові одиниці на позначення спеціалізованих понять інклюзивної освіти, але й базові терміни, запозичені зі спеціальної педагогіки, суміжних із нею галузей, загальнонаукові терміни. До складу аналізованого шару термінологічної лексики англійської мови входять також терміни-епоніми, ключовими тематичними групами яких є одиниці на позначення синдромів хвороб дітей з обмеженими можливостями та їх тестуванням. За структурними характеристиками ці одиниці є двокомпонентними та багатокомпонентними одиницями. Більшість онімів, що входять до складу епонімічних термінів англійської мови сфери інклюзивної освіти, є власними назвами на позначення осіб чоловічої статі. Перспективи подальших досліджень убачаємо в аналізі способів творення англійських термінів сфери інклюзивної освіти та її епонімічних одиниць.

Література:

1. Лотте Д.С. Основы построения научно-технической терминологии : Вопросы теории и методики. Москва : Наука, 1961. 158 с.
2. Реформатский А.А. Вопросы терминологии. Москва : Изд-во АН СССР, 1961. 231 с.
3. Татаринов В.А. Общее терминоведение. Москва : Московский Лицей, 2006. 528 с.
4. Шелов С.Д. Определение терминов и понятийная структура терминологии. Санкт-Петербург : Изд-во СПб. гос. ун-та, 1998. 234 с.
5. Лейчик В.М. Терминоведение: предмет, методы, структура. 3-е изд. Москва : Издательство ЛКИ, 2007. 256 с.
6. Д'яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б. Основы терминотворения: Семантические та социолінгвістичні аспекти. Київ : КМ "Academia", 2000. 218 с.

7. Куц Е.О. Історія розвитку, структурно-семантичні особливості та способи творення кінематографічних термінів англійської мови. *Науковий вісник Чернівецького університету* : збірник наукових праць. Чернівці : Видавничий дім «Родовід», 2015. Вип. 692. С. 308–313.
8. Суперанская А.В., Подольская Н.В., Васильева Н.В. Общая терминология : Вопросы теории. Москва : Наука, 1989. 246 с.
9. Михайлишин Б.П. З історії термінів-епонімів. *Мовознавство*. 1994. № № 4–5. С. 45–50.
10. Кальниченко А.А., Кальниченко Н.Н. Английские эпонимические имена в терминах. *Вестник Международного Славянского университета. Серия «Филология»*. 1999. № 4. С. 25–27.
11. Брагина А.А. Синонимы в литературном языке. Москва : Наука, 1986. 127 с.
12. Corbett J. Include/exclude : Redefining the boundaries. *International Journal of Inclusive Education*. 1997. № 1. P. 55–64.
13. Nakken H., Pijl S.J. Getting along with classmates in regular schools : a review of the effects of integration on the development of social relationships, *International Journal of Inclusive Education*. 2002. № 6. P. 47–61.
14. Поескова Г.И. «Дважды особенные» одаренные дети : практика инклюзивного обучения в США. *Молодой ученый*. 2012. № 10. С. 371–374.
15. Hammeken Peggy A. The paraprofessional's essential guide to inclusive education. New York : Crown Publishing Group, 2008. 248 p.

Mihai N., Kamyshova T. English terminology of the sphere of inclusive education and its eponymic terms

Summary. The article is devoted to the research of English terminology of inclusive education and its terms-eponyms. The definitions of the notions of “term”, “eponymic term”, “inclusive education”, “term of inclusive education” are given in the article, and general characteristics of English terminology of inclusive education is made in it. Great attention is also given to the analysis of eponymic units of the terminology. Thus

reasons of their emergence in this terminology are determined, groups of most numerous eponymic units are clarified, their structural, semantic and gender peculiarities are analyzed.

A term is a means of designation of a professional notion belonging to a certain branch of scientific knowledge or professional activity. Inclusive communication is an independent branch of scientific and pedagogic activity, a relatively new discipline of special pedagogy aimed at solving problems of education of children with disabilities. Professional notions of such sphere are designated by terms.

English terminology of the sphere of inclusive education is not homogeneous. This can be explained by peculiarities of history of development of the branch itself in the English-speaking world. The analyzed terminology is represented by units designating professional notions, basic terms, borrowed from the special pedagogy, terms borrowed from medicine, psychology, and general scientific terms.

Eponymic terms also belong to the analyzed layer of the English-language terminology. Such terms contain proper names. They fulfill the function of concretization and individualization as well as euphemization in professional texts. Groups of most numerous terms-eponyms of the analyzed terminology are represented by the units designating syndromes of diseases of children with disabilities and their testing. Proper names denote surnames of scholars that revealed or invented them. Eponymic terms of the analyzed terminology can also contain toponyms.

Terms designating syndromes of diseases of children with disabilities are two-component units. Proper names in such terms are used in preposition to the key word with general meaning. Terms denoting types of testing are multicomponent units with various logical and syntactical relations between their components. Most of proper nouns designate persons of masculine gender in them.

Key words: English language, gender peculiarities, inclusive education, structure, semantic group, eponymic term.